

70 сыл

**КРИВОШАПКИН
РОМАН ХРИСТОФОРОВИЧ
(1915-1986 гг.)**

Бэлхонго нийлмэлхитгэн торүтүзөх, Старый лейтенант; гарви чигнээг Чуралгытавыг педучилищени бүтэрбигэ. Арзанын-Согзуу фронти рота контрүтүшн шилин барьлта. 1944 с. муус уеларга Кушна куорат минометнай, Анисабелга пехоний училищелары бүтэрэн баран 1-кы Ухринский фронти 3-с парашюотский армий 76-с ерехонкой куортулуш с.п. ерехонкой рота хамга шалгырынан агаант тийбигэ.

Старший лейтенант сэрин жолуугулар түргү токуу башчыбыз. Сэрин жолунунгу учууланган, сөнбөсөй-партийнай үзүлгөзү Чуратчы, Амуу, Алайылаха оройуштарылар үзүлгөзү.

Роман Христофорович Ада добру сэрэнити 1-на, 2-с селенитих уорыаннар кикелершэ. Эйэсэк кэмтэ таһарыылаах үлөтүн ийит Октябрынай револүсютин уорыаннарын 1981 с. таһарыылаахыта. Республика поругутун кайыһыстыбынан үлүсүк үлөтүн, Чурапчы оройуонун Боммотаах правдыһыта. 1986 с. ыһыт олбута.

КЫАЙЫ СУОЛТАТА ӨЛБӨӨДҮЙБЭТ

«Бүгін көрсетілуіне қарағат соғысқа бай
психологиялық ойбұлуін кәсіпін»
Чураңғытаңы салаатын сәбитіссейі
Сардана Митронова:

– Эцэсх хаан тохтубут, харах уута сүүрбүт
улихан агуу аравтайлах Агд дойлуу сэргитин
Улуу Кыайылыг хас бирдэн юнгисхо улихан
суулгажх бусар, Үүр ор юу юнгисхэ зэр үрнэг
Кыайылыг адалыг эхэллэртитгэр,
эхэллэртитгэр үү ойлуу сүүрүг, мэхтэн
сүлдэсхэнэжхэл: Мин элэм Попов Ефрем Прокопьевич 1921
сүүлэххэ торообут: 1942 сүүлэххэ ЧПУ II-с куургуар үрэн
сүлдэн сэргитин бичирхэнэжхэл: Талковий чэвсэ түбхөн Т-34 тан-
кынган сэргитэ кэирбиг, нэвчлэжх эбиг: Сталинградтаа
кайртылыга кэирбиг: Москваа парадан аасылтн, Сталин
ыраахан кэирбүгүн икхэнгэ үлү. Сэргитэн «За отвагу», «За взе-
тие Будапешта», «За взятие Вены», «За освобождение Варшавы»
дөн 6 мөдэлхэж эргитэн кэирбиг: Кыайылыг Вена курааа
кэирбүг: Бичир комсомолгар I Шрәс, Бөхөн мөд таастарын
тангар бөйбүгүг дөхтөрүг кылары түсүгүгэ өйбүгүлүк
бүлэн сүүлхалар. Сэргитэн кыра бааһырылхэж эргитэн кэирбиг
Уулаашхан , торообут Чурачмылан үрөк салаатгар нууча
тылан литературатын учуулашхан, зэвүлүн, директоринг өр
сүүлэр үсүлбигэ.

«Маарынчанан ыгчигтара» түмсүү
бүрээстэйгээ Айтал Керемисов:

— Ага дойду Улуу сэргитигэр Кыайыла —
хас биһирин кэлбиттэ суус улахан суустаахтас.
Биһиги эбэлэриг, эбэлэриг, хас
эбэлэриг, хас эбэлэриг бу сэргитэ
кыттыбытара. Тоһо даҕаны сэргит сүлүрү
кыппаанын, ыараханын иһин биһиги
дүсүмүт кыайбытара. Кыайылы

санааланың, молун кууэсээнин көрдөрбүтэ. Бөйөлөрүн сүлүмбөлөн туран, торообут дөйүмдүрүн сөрүн жырыктаак юмнөр кууэсээнит ытык бөлөрөннөрбүт жерсүн быһылыра, кууэсэк элэлтөрө быһылыра, элэр ыннамак хөлбүр буслар.

Чурагын удууһын «Үрдэл» эгэр инбелиттер аккомпаниаторын бэргэсүүтэд Пинхуанна Билгева:

— Кыйылы күтү хас бишери биштер сүтү сугалыах күн дин саныбыт. Бу күн, бишери күрүк, сиксери түлүк ууран турган буйуун саллааттар айы дьон ийин кырыастык кырыастыктар. Айа дьондурарын финикс ханыах ийинигин босхолоон, ырыа ханыахтанын ар дьонноок сиксик сиксерибүтүр махтана саныбыт.

Классик Нарынша БУРЧЕВА.

ҮЛЭ, ЭЙЭ, СОМОБОЛОНУУ БЫРААНЫНЬЫГА

Чыгышх үөрө нигиан үөрдүүр, күр-нарын халыг чарыннарлах, тохуе тайон томтороох Чурагч-билт сиргээр-уугутар, ыам айыан I күнүгэр “Үгө, Эй, Сомондохуу” саясыз-бычкыданнагачан бэлэстөн аастахыт.

Мийн бичигээ Саяа сэргэн олохгоо хуртар, уран болго бичгээхнийг хийсэн бичиг. Тэр олохгүй дойдубут, кыныны ууттан унсан, чадархай күнөөн, сэлэс тынханын, олох ахсаагт үрүүлэн, аймга бүтүүлээт шилэр, сэржкөнйр үзэж.

[illegible]

рийших именов А.В. Бокслюнова назревает. Мана чийнхэн, Чурагч удууһун бэлэртэрийнэй управлалтын сайбагчынгай И.И. Старостин, үгс суобастах үлэтин уонга улуус социальнай-экономический сайгыһыглар кыһатын иһин, улуус бодууһугай грамоталарын бэлэһингэ.

Тигаллаах түүлсоби! Чурагчыбыг дыно!
Олжугутун маарын айы, дыол эр арылгаштың, хаан
даанын хараңа былыг чагыл күнгүтүн
сабарашабын! Норуот күүнэ — сомодоһууга
аргастастың! Бары түмөк, бигерэ буолан, Кыялы
70 сыһан көрсө, Олоһо ыһааһын күргүмүтүн
үлөһөн, сана саҕастары саңа, үрүк кэрбидир
лабыһа ыһаһын!

Сергей ЖЕЛУРИНСКИЙ

Бичлэгхэ сүрүйаллар

МАХТАЈ СУРУК ТУТТУЛАР

Саяси үөрүүдөк бийлишлүүлүктөрү көрсөткөн Матрена Петровна, Нинайди Нинасөтөй Киригилитерез өссө үрдүк үөрүүнү алган. Кийинчерээк Мирнойдун политехнической институтуна үнүс курна уюлган уюлгара Ньургун Киригилит туйун үрдүнүн уюна общественный атохо актыбылай кыгыптыган итин, итинугу дүрөктө, профессор А. А. Топылан итин батыштан кеткен Максим сүндү кеткен.

Няургун Кирмелиннiргэ үлүс оёо. 2012 сылвасха Чакыр орто оскуоланын сыйланыптаркы үрөтөн бүтүрэн, ХИФУ Мирайдоо би филиалыгар үрөтөн кырыбты. Оскуолура үрөтөн сыл арылар чамачи алектанан, кунсубо утун, баскыболоун даярктамыгы, „Мирейтэ“ үлүсү болонор сыйдыбыта. Бу даярктарын салгы сайланыран, билигин икспитүт илдейбита сүүмүртүмүг хамандыган чыгына, кутууруулай-массабай тасоһииниргэ актыбаныйлык кыттар.

AMERICA'S CLEVERER

And welcome to

Улуу Кыайыы 70 сылыгар
ХОПТОҕО ХОҢУУН ХОТӨЙӨ

Эверстов Иван
Семенович – Холбоо
хотуун төрөй. Кийн азата, Семен
Алексеевич Эверстов, 1923
сүүлвэнь бильбар нистгэнэгэр
сургууль сүүлэр, 31 саастах, 1891
сүүлвэх торух буолар. Ийтэ,
Анна Прокопьевна Эверстова,
Прокотий Сидоров кыһа, 31
саастах 1892 сүүлвэнь торух
буолун тахсар. Эверстовтар
олухсуйбут сирдэрэ – Хордуу
алааһа буолар. Оголор
үрөжтэринэр үчүгэйдэрин,
билингэ тарыйһылыахтарын
билэн, азалара тоһо кыайарынан
үрөтгөрө сааһыт: Улахан уол,
Алексей Семенович, Чурапчы
педучилищтыгар үөрөнө
сыйдыт, ээр сааһыгар олохтон
туорабыт: Иккөс уол, Василий
Семенович, үлэ фронтугар
сыйдыан доруобуйата мөлтөөт.

дойдугтар төннөн кэлэн
учууталынан үлээббит: Бииргэ
төрөөбүттэн уон элиэр: Марина,
Вера, Пелагея, Смена, Марфа
уонна Марина, - алтыан
учууталынан үлээббитер.
Очутуогу юм ыракан олоһор
олорбуг буоланнар, ыччаттара
үөрээс, үлөс дуулуурдаах
буоланнар бары араас илэни
баһынан үлээббитерэ-хамна-
бытара.

Иван Семенович, 1934
сэлхээхэ Дьонускайдаабы
национальнай оскуолатын
ситиһиһээхтик бүтэрэн,
Омскайдаабы летай училищеза
үөрөтэрэ быһаһар, училищезы
түмүктээн, Киев, Полтава, Москва
куораттаһар байыаннай часка
сулууспалаабыта. Иван летчик

байлыгынан истребители, бомбардировщик самолеттар шуларга келет. Москва кураг таһыгар сулуусалылар кимиз, бир дойдуварын калар, байкашый дегник Романов Семен Петровичтан билистиптерин, ардыгар бирге сыдыгыбыггарын ол кимизди хайрыскалар түсүлүсүдүр.

1939 сыллаахха дойдутугар төттөнн кэлэн, Дыкуускай куоракка, агропорка, Покровскай дороннай управлениетыгар үлэстөбүтэ. 1941 сыл бос ыйын 22 күнүгэр, шайхмөстөр сэрингэи түспүттэрин улаханнык долгуйа истибити. 1943 сыл сэттинаны ыйыгар Сабтэскай Армия кэнэстэлгэр ытырыллан сэрингэ барбыта. 1944 сыл ахтылхас ыйын

1 күүгүз дээр өстөөгү утары самолетунан сүрүлсөспөтө. Ити юнго, атырдах айын 23 күүгүз, Хостого хошуун геройа, байышнай бирисоһи толоро сүлгүан сардыктыһа быстыбыта.

Оскуула агтыларыгар,
Диринг сэттэ кылаастаах
оскууларын үчүгүйдүк бүтүрбү
диген сурулга сыйлар. Эверстов
Михаил Петрович элэригэн, Иван
Семенович, Чурапчы оскууларын
үчүгүй үрөктээх элэрин исибэтээр
книрэн пионер буолбутун
туоһулуур докумуону булбут. Ол
докумунтта, Макаров Гавриил
(Дхон) Иванылы уонна Соловьев
Николай (Болог Боотур) баалара,
ити докумун билигин Чурапчы
архылыгыгар сытар. Огон оҕо

сааһа уонна дээр сааһа*үксүн
Чураһыга, Дьонуускай куортаҥа
ахсыт:

Ариадна КОРЯКИНА,
И.Е. Федосеев - Дюссельдорф
аатынан Дириг орто
оскулатын 6-с кыскайын
үөрэнгүчүсү, музей Оңалары
Сыйыттын председатели.

БУОЙУН - СУРУЙААЧЧЫ

идея сэтгэсэн киши-хара оморбултара. Оссон баяр үеийнх: оморбулт уулиара — Кеня Слепцов. Азъяагийн эр оморор оюуну мусаракка оскулаара үерэгтэрэ киширбэлтэрэ. Бу нийн устдасхун дьон буола улашан, Васяга финансист, оттон Кеняга аагырар архитектор, СГУ донца, Ойуунускай аагыгын биризмийд лауреата буолбултара. Васиний Михайлович Слепцов — Марк Дмитриевич уонна Мотрена Васильевна олох уулиара эгэ. Васиний Михайлович оморбүтүгэр санаһым олох сусхаабыта. «Корор-харайар киһини: тогто бортит бардыа», — дьон улаханньык хараастан ылаабыта.

Нукүдэлэй литературига драматург быһылыынан биһигэр. Кини «Селлээр Сомонигэр» убайыах саҥаһым уонна кини жүргүн трагедия — актриса буолан, үлүүн институтка 1939 с. үөрөтөр кэмигэр куонкурсука суруйбут «Күүтүлүбүтэ көрсүлүү» дьон пьесатын «Айталыһа» дьон заглабыга «Мин литератураны таппыбын, кыһып кыһаҥ саҥаан тагтып иһистин, онко мин оҕом — пьеса», - дьобит диваннир.

Пундугай сэрингэ сырытгагына, убайым Марк киингээ куруук суруйар, ону биэрэ дэсэнигэр ис хоһоонун баһагдээр эбит. Марк бастагы оҕото Лаана, арабыт Миһэтрээс ыйылын быһасанан олбуттэрин онус уйдайыан эмээ сурумугут уолна күрүгэ Пааша уоламмытын туһунан сурук тутат, үөрөн: «Чугас сыһыар донно эһикээ эрдэм улахан, соҕоткутуксуут суога, төрө-иэтэ сыһыаргылар бүк эрдэмтээнэ», - дэбит. Биһир оһно эмээ истиг хардына ыйытыла бар.

Фронтан «Ахстабын» дэсн
хэшоонугар сүрүйбута:

Хавхасанга тэвчлэвч салхыг түгээр
Хонхонга савхаг тэвч үзрэг,
Сонгох хэргийг мэдэ
Силснээр сорогчон сэтгэвч,
Үөрүүлэх өвч савх кувчирч,
Амгавч тэвчлэвч ухалхын
Артыг салхыг савхадгай бэрхснэ,
Кувчирч тэвчлэвч чөлүү,
"Камула" савхонга тэвчлэвч,
Савхын бэрхснэ савхын
Савхонга дөвчлэх Бөхснэ,
Амгавч савхын савхын,
Тэвчлэх савхын савхын,
Амгавч кувчирч үзрэг,
Савхын савхын,
Кувчирч савхын тэвчлэвч,
Бэрхснэ үзрэг үзрэг савхын

Л. П. АРГУНОВА,
Бахсы сельской библиотеки.

УБАЙЫМ ТУҺУНАН

Мин убайым Захаров Семен
Николаевич 1915 сүүлэх торюх
Одзулуун юбилейнэгтэн "Хобордоох
Чарангытан" торуттэх. 1941 сүүлэхха
апырдах айын 15 күнүгэр Аржаа фронти
ыгырьмдан барбыта. Кинини ээлтэ
ыгырьмдан барыгтарган бигэр дьомму-
тутан Пулов Пелтон баара.

1942 сындааха: “Уйганыштык бааһыран госпиталыа сылабын, буулуца түөстөр түһөн бааһыран сылабым”, - диин суруйбут сурута кэбиптэ. Олтон итин сыл күлүн тутар 9 күнүгэр: “Үтүөрөн фроптаа нэастээн барар буоллум, эһийт эгизин олорун!”¹⁴ – диин сурук кэбиптэ. Олтон ыйаа суруктар кэлбөт буолбуттар. Ийбиг Варвара Петровна Захарова 1943 сындааха бос ыйылар иннигит уола Семен Николаевич Захаров сэрин толсонуттар хорсуунук ахсубутун туһунан биллэринин туһут. Кэлин Пудов Платон сэрингиттэн эргилтөн кэлөн баран, бэйигит убайыгит рүчүөй

пулсметна анализ барьгытн юнссобитэ. Онн килн остообу уот сибинибиэгэн үлүрүтэ тыбырардохсун буйуулун — пулсметчиһын сылдыбыла билир.

Убайгүйг туулайгах буулан бигилгэвч калары биелгэз итгилдигбит. Кини сэрнэгз олбүт буйгун буоларынш, ийбэр уонш кыра үс оңоңо государствоттан пособие кэлэр эиэ. Ийбм олсөстөн туоруор дьыны пособие ыца сымалыбыта.

Убайыгынын Захаров Семен Павловичны кытары сэрингэ 1941 сылларга бииргэ бар-
был; эбэтэр бииргэ сэрингэстии; көрүбүт диин
астыларга бээр бусулаадына бишпэрэниг
диин олус көрдүбүт. Кини көмүс утуса
хатна көмүс сыгарын биллэхтинин
багарарыт.

Багша, Холу көһөрүлүү кытылынада,
тыныч, үзгү бөлүктөгү, 90 саастан
Варвара Петровна ЗАХАРОВА.
Телүү ийилген.

БОЕВОЙ ОФИЦЕР

Спиридонов
Петр Егорович
(1925-1990 гг.) -
остающийся старший
лейтенант.
Уроженец
Чурапчинского
уезда, Кытынского
наследия. Призван в
армию 1943 году.

Младший лейтенант, бывший механик-водитель танкового тапва ИСУ-152 гвардии Краснознаменного, ордена Красной Звезды Полкового Усенюкского полка.

Кавалер ордена боевой Красной Звезды (1945 год), ордена Отечественной войны I степени (1990 год). Медали: "Монгольская народная Республика", "За победу над Германией", "За победу над Японией", "Отличник народного образования РСФСР", "За доблестный труд в честь 100-летия В.И. Ленина", учитель, завуч.

В 1943 году служил на станции Дачин 333 Полоцкий стрелковый полк, снайпер, автоматчик, минометчик, зенитчик. Окончил знавшими ГПР. В 1944 году Петр Евдокимов окончил офицерскую школу. Участвовал в освобождении Киева. Служил в полковой самолётной оружейной.

В 1945 году 9 мая окончил танковое училище в Киеве, стал механиком-водителем танка ИСУ-152, направился на Дальний Восток. 9 августа участвовал в войне против милитаристской Японии.

В 1946 году сентябре вернулся из фронта.
1946 - 1957 гг. работал учителем, заучием в

1957 - 1963 гг: старший воспитатель в
Чурачинской школе-интернате им. С.А.
Новгородова.
1963 - 1982 гг: инспектор, заведующий рай-
метод кабинетом, методистом РО ИО.
В 1972 г: сопровождал Героя России
Протоцкая Юрия Гавриила Дмитриевича в
Сталинград привить участие в документаль-
ном фильме "Соратники маршала В.И.
Чуйкова"

В 1982 г. вышел на пенсию. Жена Кирюшина Елена Лазаревна ветеран тыла, медсестра, народный мастер.

Дочь Спиридонова Анна Петровна – отличник образования РСФСР, почетный работник образования Республики Саха (Якутия), Михайлов Роман Семенович – переселенец, ветеран строительного комплекса Республики Саха (Якутия). Внуки Спиридонова Петр Романович – инженер-технолог по деревообработке, Михайлов Семен Романович – инженер-строитель, автор книг и брошюр.

Анна Истровна СПИРИДОНОВА,

Бүткүл кодоңы хандыгында

С.Н. МАКАРОВ, г.Орск

documentary, 23.

